

TERMENI PĂSTOREȘTI ÎN LIMBA ROMÂNĂ: STÂNA

Ion POPESCU-SIRETEANU

Cu privire la originea termenului **stână** au fost propuse mai multe explicații. Le prezentăm pe cele mai importante, în ordine cronologică.

Franz Miklosich, **Die slavischen Elemente im Rumunischen** (1862), p. 46, și în **Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte** (1881), I, p. 22, consideră că rom. **stână** este element slav, comparându-l cu vbg. **stanŭ** (apud Philippide, **OR**, I, p. 443).

B. P. Hasdeu, în „Columna lui Traian”, 1873, p. 245 și 1874, p. 105, se ocupă de acest termen și-l consideră autohton (vezi și C. Poghirc, **B. P. Hasdeu, lingvist și filolog**, p. 176; Hasdeu, **Originile păstoriei la români. Studiu de filologie comparată**, în **Scrieri istorice**, II, 110-111)

Laurian și Massim înregistrează cuvântul **stêna**, în al doilea volum al dicționarului lor (p. 1271), cu sensul „staul de oi”, indicând ca etimon probabil și gr. **στενή**.

A. Cihac crede, după Miklosich, că rom. **stână** este element vechi slav, din **stanŭ**. Se citează și rus. **stanŭ**, scr. **stan**, alb. **stan**, gr. **στανή**, „idem”, și **σάνα**, ung. **esztene** și **isztena**.

Împotriva originii slave au fost aduse argumente serioase.

G. Giuglea, în **DR**, II, p. 359-362, spune că prima etimologie a cuvântului **stână** o dă Cihac, dar se vede că primii care se ocupă de acest termen sânt Miklosich și Hasdeu. El crede că **stână** ar putea fi un lat. ***saeptana** (<**saeptum** „gard”). Ca formație paralelă citează ***parietana**, de unde ar veni friul. **paradane**, **paladane**. ***Saeptana** „coliba de la saeptum” poate da în românește ***săptână**, **sătînă** și apoi, prin sincoparea lui **ă** aton, **stână**. Trecerea lui **a** + **n** la **în** nu se poate explica prin slavă. Fenomenul este cunoscut numai în elementele latine, și este, deci, anterior contactului cu slava. Cercetătorul consideră că „foneticește și ca formație **stână** < ***saeptana** nu întâmpină greutățile slavului **stanŭ**, chiar dacă problema întregă nu o putem considera rezolvată definitiv”. Deși pleacă de la metoda „cuvinte și lucruri”

(„cuvântul nu trebuie despărțit de lucru cu ușurință, și mai ales de lucrurile specifice”, p. 360), G. Giuglea este stăpânit de dorința de a găsi o origine latină termenului și pierde din vedere relația dintre cuvântul **stână** și un element de foarte mare importanță: locul pe care se așează stâna. Într-o altă lucrare, **Cheie pentru înțelegerea continuității noastre în Dacia, prin limbă și toponimie**, din 1944, republicată în **Cuvinte**, Giuglea spune că **stână**, ca nume topic „în sute de puncte din Carpați”, este unul dintre „capitalele temeuri ale continuității în Dacia”. „Astăzi lingvistica poate spune categoric că **stână** e cuvânt autohton, întrebuițat de daci, apoi de daco-români, ca moștenire din vremuri preromane”. **Stana** a devenit **stână** (așa cum **lana** > **lână**, **panis** > **pâne** ș.a.) (**Cuvinte**, p.319). „**Stâna** rămâne în munți de când o durează păstorii și până putrezește”; „Când coboară toamna turmele, pe plaiuri în jos, ea rămâne pustie pe culmi și așteaptă primăvara viitoare, când se umple iarăși de viață. Acest ritm de suire și coborâre, vechi de când există păstori în Carpați, se leagă ca un străvechi refren de viață muntenească”. „Cuvântul **stână** există numai la dacoromâni” (**Cuvinte**, p. 320). „**Stână**” cuprinde în sine și ideea de ‘clădire’ și înțeles mai întins și firesc de tot cuprinsul unei **târle** cu oi cu tot”; „Baza primitivă din care derivă rom. **stână** este aceeași cu v. ind. **sthāna**, avest., v. pers. **stana** ‘Standort, Aufenthaltsort, Ort, Platz’, lituană **stonas** ‘stand’ “; „din slavă nu se poate explica cuvântul străromân, fiindcă n-avem nici un caz în care să se constate trecerea lui **a + n** la **în**. Aceasta se petrece numai în elementele latine și dacoromane (preslave)” (*ibidem*, p. 321). Prin urmare, **stână** reprezintă o moștenire autohtonă. Același punct de vedere este exprimat de G. Giuglea și într-o altă lucrare publicată tot în 1944, în limba germană, **Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache**, Sibiu, 1944. Și aici se susține originea autohtonă a termenului **stână** (vezi volumul **Fapte de limbă**, p.32-33).

O. Densusianu, în **GS**, I, p. 165, nu acceptă etimologia **stână** < ***sătână** propusă de Giuglea pentru că sincopa lui **ă** protonic din ***sătînă** e greu de admis într-un asemenea cuvânt (**sătul** nu s-a redus la **stul** decât în compusul **destul** și acolo prin fonetică sintactică)”. Densusianu a susținut mai întâi, în **Histoire**, I, 271, 282 (**Istoria limbii române**, I, 179, 186) că **stână** este element slav pătruns în limba română „cu ocazia primelor contacte dintre români și slavi” (I, 186), dar va renunța la această părere. Astfel, în **GS**, I, 238-242, respingând părerea lui Giuglea din **DR**, II, spune că „**stână** nu poate fi și el decât un

iranism introdus în lexicul nostru”. La slavi nu apare un cuvânt **stana**, ci vsl. **stanъ**, bg., rus. **станъ**, sb., slov., ceh., pol., rut. **stan**. Accepțiunea „**stână**” în limbile slave apare cu totul izolat. S-ar putea ca rom. **stână** să fi influențat sensul sb. **stan**. Vlahii din Moravia au termenul **salaș** cu sensul „stână”, dar **stanovisko** „locul unde vărează ciobanii”. Tot în Moravia apare **stanisko** „sălaș” și **stâni** „locul unde stau la pășune vitele”. Termenul românesc **stână** a fost adaptat la slavă. În limbile iraniene, însă, **stâna** se întâlnește frecvent: în avestică, **stâna** „locul unde stau diferite animale; grajd”; **aspō-stâna** „grajd pentru cai”; **gao-stâna** „grajd pentru vite”; **uștrō-stâna** „grajd pentru cămile” (p. 240, nota 3). Termenul este atestat și în v. persană și în pehlevi. Pe baza fonetismului **an** > **în**, se poate spune că termenul iranian trebuie să fi pătruns la noi într-o epoca veche și s-a putut fixa și datorită asemănării lui cu **stare**. Se pare că Densusianu nu a înțeles exact sensul termenului **stână** de vreme ce spune că prin el înțelegem „adăpostul ciobanilor și al oilor” (**Aspecte**, I, 78). Poate că termenul latin cu care se denumea stâna la noi a fost înlocuit prin contacte lingvistice directe, datorită unor deosebiri avantajoase în construcția adăpostului. În latină sânt două cuvinte pentru „stână”: **casa** „adăpostul ciobanilor” și **tugurium (pastoralis)**. Noi am moștenit **casa**. În limbile slave **stanŭ** are sensuri variate, dar numai în Dalmația și Herțegovina occidentală termenul are legătură cu viața păstorească. Aceste regiuni, însă, au fost colindate de români. Termenul românesc trebuie apropiat de elementul iranic (**Aspecte**, I, 78-84). În domeniul romanic sânt unele asemănări cu termenul românesc: în reg. abruzzesă apare **štazze**, în calabreză și corsicană **stazzu** „stână”. Formele acestea ne duc spre lat. **statio** atestat în latina târzie cu sensul „stână”. Se poate admite o legătură între vocabularul latin și cel iranic. „Din aceeași temă derivă și iranicul **stâna** și slavicul **stanъ** și atunci ne întrebăm: nu este oare posibil ca în latina vulgară din țările carpato-dunărene să fi fost întrebuințat la început un cuvânt, poate chiar **statio** sau un alt derivat pentru a designa stână și mai târziu forma latină, întâlnindu-se cu elementul iranic, acesta să fi fost favorizat?” (**Aspecte**, I, 85-86). Este ciudat că O. Densusianu nu vede posibilitatea ca **stână** să fie element autohton, mai ales că tema **sta-** este prezentă în multe limbi indoeuropene! Părerăa lui O. Densusianu, prezentată cu unele atenuări în **Aspecte**, a rămas cu totul izolată și din cauză că **Aspecte** este lucrare ca și necunoscută.

Sextil Pușcariu nu acceptă ideea că **stână** este element de împrumut: „Ar fi într-adevăr curios ca termeni importanți păstorești ca

stână și **smântână** să fie împrumutați de la slavi, când în cele mai multe cazuri noi am fost cei cari le-am dat slavilor încunjurători asemenea termenii” (**DR**, III, 378). **Stână** are în sârbă corespondentul **stana**, cu același sens ca în limba româna, și s-ar putea să fie chiar cuvântul românesc. Un corespondent al lui **stână** este identificat de Jokl în limba albaneză, **šteze**, **štaze** „animal”, și vine dintr-un i.-e. *stā-n + suf. colectiv -ze. „Este foarte probabil ca același tip indoeur. *stān(a), înrudit cu alb. **šteze**, **štaze**, cu slavul **stanъ** (în paleoslavă 'adăpost, tabără', în sârb. și 'locuință', în rus. **stanъ** 'loc de șezut, tabără', **stanica** 'turmă, locul unde se strânge o societate') și cu litvanul **stonas** 'loc de șezut' (cf. I. Șiadbei, „Viața rom.”, XV, 1923, 305) - să fi existat în graiul strămoșilor noștri autohtoni, despre care știm că se ocupau cu păstoritul, și deci că **stâna** noastră să fie continuatorul neîntrerupt al acestui cuvânt autohton. Înțelesul original trebuie să fi fost „locul unde stau, unde se adună, se adăpostesc animalele și apoi, prin specializare asupra animalului care se cultivă mai cu seamă, 'locul de adăpost al oilor’” (p. 381-383). Pușcariu spune că la aromâni și meglenoromâni cuvântul lipsește*, și că faptul este semnificativ, dar istroromânii îl cunosc (în niște note ale lui A.Glavina: **stână** și **stânărie**, mai ales ultimul; **stână** ar putea fi un dacoromânism) (p. 383). „Ung. **esztena**, **isztina** 'parc de moutons' e desigur împrumutat din românește” (383, nota I). Vezi și Márton, 130-131.

Al. Philippide, fără a respinge definitiv posibilitatea unei origini slave („Că ar fi cuvântul românesc un slavism, e posibil, dar nu se poate proba decât prin apropierea român **stână** - slav **stan**“, **OR**, I, p. 443), consideră termenul ca fiind autohton (**OR**, I, 443; II, 15, 16, 734). Originea latină propusă de G. Giuglea, în **DR**, II, i se pare lui Philippide „cu neputință” de acceptat. Deoarece **án** nu este transformat în **ăr** și **s** nu este transformat în **ș**, cuvântul albanez **stan** nu este împrumutat din română, și nu are mare vechime în această limbă, față de **án>în**, schimbare străveche în română (**OR**, II, 734). În cazul acesta, părerea lui Gaster, care considera cuvântul românesc drept împrumut din albaneză, nu poate fi luată în seamă (**OR**, I, 443).

Al. Rosetti, în **GS**, V, p. 168-171, reluând discuția despre originea termenului **stână**, spune că explicația din slavă prezintă unele dificultăți: 1) apariția lui **î**; 2) prezența lui **-ă**; 3) sensul cuvântului dacoromân. În limbile slave sensul „**stână**” nu este general. Al. Rosetti crede că în română sensul se explică printr-o restrângere din cauza

* Totuși, la aromâni cuvântul este cunoscut.

specificului ocupației. Același sens îl are cuvântul și în sârbă, și în Moravia, dar nu trebuie să vedem o influență românească, după cum cred Pușcariu și Densusianu. Rosetti respinge explicația lui Densusianu prin iranică: nu se poate explica sensul românesc. Mai acceptabilă ar părea explicația dată de Pușcariu, care crede că ***stāna** a existat la daci. Radicalul ***stā-** a existat în tracă și iliră pentru că e general în limbile indoeuropene. Dar la noi cuvântul este izolat, pe când în slavă are o familie bogată. De ce nu găsim termenul în albaneză și aromână? Concluzia lui Al. Rosetti este că termenul românesc **stână** se explică numai prin slavă, din **stanъ**, cu toate dificultățile. Genul lui **stanъ** a fost schimbat în dacoromână, ca în **buruiană**, **buriană** din sl. **burjan**; **năpastă** din **napast** etc. Schimbarea genului se explică prin faptul că în timpul introducerii cuvântului în română, termenul era sinonim cu un termen feminin existent. Este un împrumut slav dintr-o epocă veche. Deși O. Densusianu nu admite teoria lui Al Rosetti cu privire la **a + n > în.**, întrucât în elementele slave **a + n > an**, (vezi **GS**, V, p. 178), cercetătorul își va menține punctul de vedere (vezi în acest sens **Istoria limbii române**, III, 1962, 98-99). Și în **ILR**, 1978, Al. Rosetti susține că „**a** urmat de **n** a trecut totuși la **â** în câteva cuvinte de origine slavă”, între acestea fiind și **stână**. Dar se și îndoiește de această origine: „sau nu sânt de origine slavă, cum presupun unii cercetători (cum ar fi cazul lui **jupân**, **stână**)” (**ILR**, 344).

G. Pascu în „Revista critică”, X (1936), 123, spune că „latina balcanică a trebuit să aibă elemente trace ca cele din care derivă cuvintele românești **stână**, **strungă**, **zăr**, **smântână**, **stăpân**, **stâncă**, **codru**, **brad**, **spânz**“. Părerea că **stână** este element autohton a fost susținută de G. Pascu și în **DÉtMR**, I, 191.

Emil Petrovici, în articolul **Le latin oriental possédait - il des éléments slaves?**, publicat în **RRL**, XI, 1966, p.318, crede că **stână** este un împrumut slav pătruns în latina balcanică. Părerea este acceptată de I.Pătruț în **Studii**, p.105: „Cât privește latina dunăreană, accept ca fiind în ea de origine slavă formele corespunzătoare rom. **șchiau**, **jupân**, **stăpân**, **stână**, **smântână**...”

C. Poghirc, în tratatul academic de **Istoria limbii române**, II, 1969; p. 356, consideră termenul ca existent numai în dialectele dacoromân și aromân (S. Pușcariu îl considera prezent numai în dacoromână și istroromână!) și spune că în favoarea originii autohtone „pledează și faptul că alți termeni pastorali par să aibă aceeași proveniență (**strungă**, **țarc**). Termenul este încadrat între elementele de

substrat deduse din comparația cu celelalte limbi indoeuropene. Subliniem bogata informație de care dispune autorul.

G. Mihăilă, în **SCL**, 1971, nr. 4, p. 382, scrie: „**Stână**, cuvânt specific păstoresc (domeniu în care românii n-au împrumutat cuvinte de la popoarele slave, ci dimpotrivă), este un cuvânt autohton în limba română (sau împrumutat dintr-o limbă indoeuropeană neidentificată), rădăcina **i-e** fiind evidentă:75

***stă-**”. Același lingvist, în **Dicționar**, 158, spune că **stână** este „probabil cuvânt autohton traco-dac”.

Adăugăm că Tiktin, Scriban și Ciorănescu, în dicționarele lor, consideră cuvântul ca fiind slav, iar **DM** înregistrează cuvântul fără etimologie.

A.Vraciu, în **Studii**, nu introduce termenul **stână** între elementele autohtone.

Gr. Brâncuș, în **Vocabular**, 149-150, include cuvântul între elementele autohtone probabile.

Autorii **DLR** spun că **stână** este „cuvânt de origine traco-dacă” și trimite la o comparație cu alb. **shtazë** „animal, vită”.

I. I. Russu, în **Etnogeneza**, 388-389, se ocupă succint de **stână**, încheind astfel: „Este un cuvânt tipic păstoresc, general și străvechi în limbă, dar cu obârșie deocamdată echivocă; posibil autohton, preroman, preslav. Cei mai mulți filologi l-au considerat slav (ca împrumut arhaic), alții însă (între ei Philippide) l-au declarat autohton traco-dacic. Ambele ipoteze par să aibă deocamdată egale șanse de a fi reale: dintr-un traco-dacic ***stana** (rad. i.-e ***stā-** 'a sta; stațiune, loc de ședere' [...] ușor putea să derive rom. **stână**”

Vasile Ioniță în **Metafore**, 42, admite originea autohtonă a termenului **stână**.

Din cele spuse mai sus, se vede că există două puncte de vedere principale în ce privește originea termenului **stână** și anume, 1) că termenul este autohton, susținut de Hasdeu, Philippide, Pușcariu, Pascu, Giuglea, Poghirc, G. Mihăilă, Rusu, Ioniță; 2) că este de origine slavă, susținut de Miklosich, Cihac, Lambrior, Tiktin, Weigand, Densusianu (în **HLR I**), Rosetti, Scriban, Ciorănescu. În afara acestor puncte de vedere, există și altele, susținute de mai puțini lingviști. Astfel, originea latină este susținută de Laurian și Massim (dar aceștia propun și un etimon grecesc), G. Giuglea (ulterior renunță la această părere), E. Petrovici și I. Pătruț; cea albaneză este susținută de M. Gaster, iar cea iraniană de O. Densusianu.

Este important de reținut că nici un cercetător nu propune o origine românească pentru acest cuvânt atât de mult discutat.

Se știe că **stână** este unul dintre elementele de primă însemnătate în terminologia păstorească fiind, prin urmare, **un termen păstoresc propriu-zis** sau **specific** acestei terminologii. El pare a fi mai izolat întrucât nu s-a putut încadra într-o familie și nici n-a creat o bogată familie de cuvinte. Are totuși derivatele **stânaș**, **stânișoară**, **stânuțiță**, **stânuță**, **stânar**, **stâneică**, **stânește**, **stâniște**, **stânușoară** (v. și **DLR**), dar și ir. **stânărie** (**Pastiri noștri fac în codru în vro cotanje [=cotañe] stânărie de lemne** (Pușcariu, **Studii**, III, 220) și intră în numeroase expresii: **a face stână**; **a sparge stâna**; **a avea stână**; **a nimeri ca țiganul vinerea la stână**; **a trăi la stână**; **a închide lupul în stână**; **a veni la spartul stâniei**; **a da oile la stână** etc. Există, însă, în terminologia păstorească și alți termeni de mare însemnătate care nu au prea multe derivate, cum ar fi **caș**, **mutare**, **oier**, **scutar** etc. De aici nu vom deduce că termenii sânt împrumutați. Dimpotrivă, observăm că doi dintre ei sânt derivați cu sufixe: **oier**, din **oaie** + suf. **-ar** (**DLR**) și **scutar**, din **scut** + suf. **-ar**; **mutare** se încadrează în familia verbului **a muta**; numai **caș** rămâne într-adevăr mai izolat, dar nu înseamnă că este un termen împrumutat! Vezi **cășare**, **cășărie** etc.

Cu privire la răspândirea termenului **stână** în limba română, avem de constatat că este general în dialectul dacoromân. Termenul a fost atestat ca nume de munte, **Stâna-Mare**, în jud. Argeș, la 1451 (**DRH**, B, I, 179, 574; vezi și Mihăilă, **Dicționar**, 158; **DERS**, 221-222). În **DLR** se spune că a fost atestat prima dată în 1560, de Hasdeu, în **Cuv. din bătrâni!** La 1560 este menționat de două ori într-un document slav din Muntenia (Hasdeu, **Cuvinte**, I, 246). În anii următori, ca nume de loc sau ca apelativ, termenul apare mai frecvent: la 1583, **Stâna Sechereaș**, **Stâna Ursului**, **Stânișoara** (Bălan, **Documente bucov.**, I, 86-88); la 1626, **stână** (**DRH**, A, XIX, 52), la 1628, **Valea Stânilor** (**DRH**, B, XX11, 797, în Vâlcea); la 1767 **Stânele** (Ștefanelli, 94); **unde s-au făcut altă movilă, în capul piciorului stâniei** (idem, 253, la. 1795) și **Valea Stâniei** (idem, 333, la 1807). Termenul este folosit ca nume de familie, **Stan Stâne** (în **DOR**, p. 459), I. Mihaly, în **Diplome maramureșene**, 6, 137, citează numele de persoană **Sten**, la anii 1326, 1406, care poate fi românesc, din **stână**, ca și numele **valahului Steneck**, citat de Drăganu, în **României**, 355, sub anul 1452. Se menționează și numele de locuri din Carpații nordici: **Steneșur**, **Stenișora**, **Stinni**, **Stini** (Drăganu, 398, 399). De la **stână** trebuie

socotite ca derivate numele topice **Stanișor** și **Stanișorka** (primul nume de sat, iar al doilea numele unui afluent al râului Nova Reka din Morava Superioară) (vezi Dragomir, **Vlahii**, 56, 150). Vechimea termenului în limba noastră este susținută și de varianta sa rotacizată, **stâră**, alături de **stână**, înregistrată de E. Petrovici în Munții Apuseni, la Scărișoara (în **AAF**, V, 115), sau de numele de familie **Stirea** sau **Styra de Hurez**, menționat la 1652 (I. Pușcariu, **Date istorice**, I, 108, 182; II, 352). Radu Sp. Popescu, în **Graiul**, prezintă toponimele **Muntele Stâni** (p. 138), **Pădurea Stânișorii** (p. 140), **Stâna din Gropile**, **Stâna Știrbului**, **Stânișoara din Față**, **Stânișoara din Dos** (p. 152).

Termenul este deseori folosit în poezia sau proza populară, dar și în cea cultă, cum se va vedea mai jos.

În dialectul aromân, deși S. Pușcariu spune că lipsește (vezi **DR**, III, 383), termenul apare, **stână**, pl. **stâni**: **duse la stâna al čelnic**; **fă stână cu birbeți**; **ah tare stână**, **ah tare ășu**; **ică după stâni** (**DDA**, p. 1118). T. Papahagi scrie: „Termenul străvechi, curent și general, e **cășeare**; **stâne** e un grecism, iar **stână** pare a fi un dacoromânism” (**DDA**, p. 1118). I. Caragiani, II, 226, menționează numele topic **A Stână** din localitatea Lacă: Th. Capidan, în **Toponymie**, 50-51, prezintă cuvântul scris **Astână**, cu precizarea că acest cuvânt nu se găsește ca apelativ în aromână (vezi, totuși, mai sus, exemplele preluate de noi din **DDA**). Puținele atestări din acest dialect ne pot duce la ideea că **stână** a fost prezent și aici, dar că a dispărut în urma concurenței pe care i-au făcut-o **casă**, **cășare**, **cătun(ă)**.

La istororomâni se folosesc și **stână** (vezi mai sus rezervele lui S. Pușcariu) și **stânărie** (Pușcariu, **Studii istororomâne**, III, 220, și volumul citat din **DR**), iar la meglenoromâni lipsește. **Stane**, care se cunoaște și la aromâni și la meglenoromâni (**DDA.**, 1118; Candrea, **Viața**, 27) „e un grecism” după T. Papahagi, deși ni se pare mai sigur un împrumut românesc în limba greacă și, deci, adaptat după fonetica greacă, mai ales că în dialectul aromân pluralul lui **stane** este **stâniuri** și **stâni**.

Termenul **stână** are mai multe sensuri. „Prin **stână** la români se înțelege atât încăperea unde se prepară produsele lactate, cât și întreaga gospodărie în perioada de vară. Pentru cea de iarnă termenul nu este folosit” (Vlăduțiu, **Etnografia**, 271), deci termenul ar avea două sensuri: 1) ”casa de la stână” și 2) ”toate construcțiile făcute pentru bunul mers al activității păstorilor pe timp de vară”. Aceste sensuri sânt înregistrate și de Candrea (1206-1207) și de **DM** (802), dar Scriban se

pare că nu cunoaște bine ce este stâna de vreme ce scrie: „Îngrăditura în care stau oile iarna și vara și în care e și coliba ciobanului” (1244), fără să aibă în vedere că **stâna** este **numai pentru vară** și că acolo se **prepară** (și se **păstrează** temporar) produsele. Dar și celelalte dicționare sărăcesc termenul de alte valori, de aceea vom stabili, pe baza unui bogat material informativ, sensurile acestui cuvânt. Astfel:

1) „Casa de la stână, unde stă baciul și se face brânza” (ALR SN, II, h.400). De cele mai multe ori stâna este stabilă (*ibidem*, pct. 172, 182) și are trei încăperi numite **fierbătoare**, **stâna brânzei** și, între ele, **comarnicul** (pe aici trec oile la muls) (*ibidem*, pct. 182, note), sau: **fierbătoare**, **brânzărie** și **comarnic** (*ibidem*, nota 551); în alte locuri aceste încăperi se numesc **fierbătoare**, **stână** și **celar** (vezi Mara N.Popp, în BSRG, 1933, 246). Alteori casa de la stână are numai două încăperi: **geandâr**, unde se mulg oile, și **cășărie**, unde se face cașul (ALR, h. citată, nota 520). Dar se poate ca stâna să aibă și o singură încăpere (vezi Vlăduțiu, *op. cit.*, 272). Uneori informatorii ALR nu au definit precis termenul: „unde stau **văsăle** și doarme **băsu**“ (*ibidem*, pct. 219). Termenul **stâna de brânză**, adică **brânzărie**, locul unde se depozitează produsele, se întâlnește nu numai în zona Brașov (vezi și G. Giuglea, DR, II, 332, unde se spune că această încăpere se mai numește și **stâna foilor**), ci și în Muntenia, în zona Argeș-Muscel (vezi Mara N.Popp, în BSRG, 1933, 240). Putem presupune că sudul Transilvaniei și nordul Munteniei formează o arie cu acest termen.

2) „Toate construcțiile făcute pentru bunul mers al activității păstorilor care au în grija lor oile cu lapte, numite **mânzări** (deci casa de la stână, ocolul, țarcurile, strunga)”. Nu s-a făcut până acum clar precizarea că **stâna este în strânsă legătură cu mânzările**, că **stâna este de fapt a mânzărilor**. Ciobanii de la stână se ocupă de mânzări, iar ceilalți sânt la târle (cei de la sterpe etc.). Deci **stâna este legată de mulsul oilor, de prepararea produselor din lapte** (Diaconu, Păstoritul, 17). În acest caz, trebuie să se sublinieze că **este de cea mai mare importanță alegerea locului unde se instalează o stână**. Scoatem în evidență faptul că toate dicționarele pierd din vedere legătura dintre stână, oile cu lapte și calitățile locului pe care se așază o stână. Pentru amândouă sensurile dăm exemple din literatura populară: **În dosul stânii, Să-mi aud câinii** (Alecsandri, III, 18); **Mergi la stâna mea cu bine** (idem, 74); **Că n-oi mâna oi la stână, Nici n-oi muri moarte bună** (Eminescu, VI, 216); **Și pleacă din stână-n stână, Să guste brânza de-i bună** (Bibicescu, 288); **Mai lungește-mi zilele Până**

voi sparge stânele, Să-mi mărit copilele! (N. Densușianu, 159); Dar vai, săraca stâna, Cine-o va mai mătura? (F. Tr., II, 24); Rămân stâni fără de stăpâni, Strunguțe fără oițe, Scaune fără băcițe (*ibidem*, 501); Măi Fulga, dumneata, [...], Să nu intri-n stâna mea (Buga, 837); În lipsa mea ce-ai cătat Și în stână c-ai intrat (*idem*); Codre, nu te lăuda Că ții frunza și iarna, Dar acum pălești pe poale Și rămân stânile goale (*idem*, 885); Când e dragostea mai bună, Oile-mi pleacă din stână (Popescu, 349); Cobor turmele la vale Și rămân stânele goale De oițe și mioare (Stănculescu, 522); Moș Stănilă, barbî surî [...] N-ai pi cineva în stână...?(Diaconu, Vrancea, II, 80); Și fluierașul meu, Ei să mi-l puie În chitoarea stâinii (Neagu, 107); Cobor oile din munte, Rămân plaiurile surde, Izvoarele părăsite Și stânile pustiite (Oprișan, 246); Și mă îngropați La stâna oilor, La țarcul mieilor (Fochi, Miorița, 652); Voi să mă-ngropați La stâna de oi, La țarcuț de miei (*idem, ibidem*, 655); La stâna bătrână Multe oi s-aduna (*idem, ibidem*, 698); La stâna bătrână Cu mușchiu pă bârnă (*idem, ibidem*, 766); ... veni boierul la stână să-și vază turma (Reteganul, 17); ...eu rămân la stână de fac cașul și de-ale mâncării (*idem*, p. 18). Cităm și din ALRT un exemplu: Mărg cu lăptili în stâni (165). Al doilea sens reiese precis și din versurile: Și-mi așează stânile Pe toate măgurile (Sandu-Timoc, 263).

3) „Turmă de oi”. Acest sens este, evident, mai nou, creat prin extindere, de la sensul „așezare, locul unde stau oile” la „oile care sânt adăpostite în stână”: Cum coboară Domnu-sfânt, C-o stână de oi domnești (Mușlea, 179); La piciorul patului, Stă buza cazanului, D-o vadră și cinci oca, Care mulgeam stâna-n ea (Buga, 831); Scoase Costea stânele (Buga, 836); Sântu-și doi păcurăroi Cu două stâne de oi (Fochi, Miorița, 560); A rămas napoi Cu-o stână de oi (*idem, ibidem*, 632); O sută de oi bătrâne, Le despărțea, vezi, în stâne (Sandu-Timoc, 270); „stâna o formează mai multe boteie” (Precup, 5, nota 1; vezi și 6, unde se spune că primăvara se asociază mai multe boteie să facă o stână); „Într-o stână sunt 300 de oi” (ALR SN, II, h. 390, pct.310). Prin extindere, stână poate însemna și „turmă de mioare, de sterpe, de cărlani, de miei”, „turmă de animale mici (capre, porci)”, „herghelie”, „haită de lupi” sau chiar „stână de pisici”. Stână de vaci (cu sau fără lapte) era la munte, în Câmpu lui Neag-Hunedoara (Iordache, Ocupații, II, 45). Cităm un exemplu pentru sensul „turmă de miei”: Trei păcurărei La trei stâni de miei (Fochi, Miorița, 634; 920). La aromâni se spune: stâne de câni nu s'fățe (DDA, 1111). În cazul

unei extinderi a sensului asupra altor animale (câini, berbeci), se înregistrează o nuanță semantică peiorativă: **Unde-i jocu de moșnegi Parcă-i stână de berbeci** (F. Tr., I, 396). Menționăm că în Mănăstioara, or. Siret, jud. Suceava, **stână** are numai sensurile 1 și 2, deci „casa de la stână” și „toate construcțiile...”, iar sensul „turmă de oi” este redat numai prin termenul **turmă**. Situația aceasta se poate înregistra acolo unde se practică un păstorit agricol local, fără personal angajat, ci după procedeul „cu rândul”, adică oile trecând pe rând în seama fiecărui gospodar care are oi în turmă.

Din dialectul aromân, exemplele date în **DDA** sânt numai pentru sensurile „așezare” și „turmă” (vezi 1111, 1118). Mai ales cu sensurile 1 și 2, termenul este folosit și în literatura cultă: **Stâna-i visteria cu comori** (I. Budai-Deleanu, I, cap.X, strofa 127, 290); **Și prin somn auzi-vom bucium Da la stânele de oi** (Eminescu, I, 101); **Valea-i în fum, fluier murmură-n stână** (idem, 231); **Iară eu mă târâiam cum puteam până la fântână, în dosul stânii** (Creangă, I, 160); **Vin ciobanii de la stână** (Goga, I, 64); **Și cum arde focu-n stână Și lumin-o buturugă** (idem, 65); **Stânele i-au fost bine rânduite și ciobanii ascultători** (Sadoveanu, 10, 516); **Cei mai vrednici întemeiază stâni în munte** (idem, 516). Sânt, însă, destule cazuri când nu putem stabili dacă este vorba de sensul „așezare” sau de „turmă”: **Care fată-i mai bătrână S-o punem cătea la stână** (Pauleti, 75); **Dolca, haita cea batrână, Ce știa rândul la stână** (Alecsandri, III, 74); **Ca să mă uit la Istriță, La satu lu Negoită, La stâna lu Macovei** (N. Densușianu, 158); **Zbiară o mândră de mioară Și din stână iese-afară** (F. Tr., I, 325); **Du-te, dor, cu negura, Unde-i badea cu stâna** (*ibidem*, 463); **La cea stână mare, Cu nouă ciobani** (Fochi, **Miorița**, 902).

4) „Colibă” (vezi Papahagi, **Graiul**, 233).

5) „Totalitatea sâmbrașilor” (Latiș, 104).

6) „Întregul sălaș pastoral - oameni, oi, unelte, construcții” (idem, 104); „**Stână** se cheamă și toată construcția, cu **strunga** la un loc” (Giuglea, **Cuvinte**, 47).

Stâna se moștenește de la părinți (Iordache, **Ocupații**, II, 94).

Erau **stâni circulare** și **stâni mutătoare** (pe tălpi) (idem, *ibidem*, 77). **Stână** este „adăpost cu dublă funcționalitate: se prepară laptele de oi și dorm păstorii” (idem, *ibidem*, 67). Sânt stâni cu 2 spații, **fierbătoarea** (pentru zăr) și **brânzăria** (pentru uscat cașul). Uneori stâna avea / are 3 încăperi: 1) loc pentru odihna baciului, numit **stână**, **fierbătoare** sau **focărie**; 2) **brânzăria** sau **cășăria** cu **leasa** sau

comarnicul; 3) la mijloc trecere: loc de muls (idem, *ibidem*, 77, 78). Avem și alți termeni: **stâna de băciut** este „încăperea în care se prepară brânza și mâncarea și se odihnesc păstorii”. A doua încăpere este **celarul ori răcerul** „pentru dospirea cașului pe polițe” (idem, *ibidem*, 86), deci **comarnicul**, care se mai numește **stâna de burduși**, **stâna de foi**, **stâna** sau **odaia cu brânză**, **dospitoare**, **cășarie** (idem, *ibidem*, 88).

Poezia populară înregistrează și unele derivate ale acestui termen: **Și să mi-l legați La cea sânișoară** (Fochi, **Miorița**, 961); **Peste-o stânuțiță da Și un cioban că găsea** (N. Densușianu, 166); **Pe mine mă îngropați În stânuța oilor** (Fochi, **Miorița**, 1001); **Mult mi-i dor, maică, mi-i dor [...]** **De stânuța de la oi**, (Oarcea, 71); **Nevastă mi-am luat Stânuța bătrână** (Fochi, **Miorița**, 766); **De-oi muri, eu oi visa Numai cu stânuța mea, Că asta îi lumea mea** (F. Tr., I, 154).

În ALRR. Maramureș, III, h. 768. pct. 227, la întrebarea: **Ce zici că faci cu părțile unei cămăși când le prinzi rar cu ață, înainte de a le coase?**, se dă răspunsul: **a stânit-o** [perf. c. 3], de unde deducem că există un verb **a stâni** cu sensul „a însăila”. Credem că verbul nu trebuie pus în legătură cu substantivul **stani** „partea de sus a unei cămăși femeiești” (în Muntenia **ciupag**), ci cu „a așeza, a pune la locul potrivit părțile componente”, și, cum se va vedea, este în legătură cu **stână** și trebuie considerat un derivat de la acest substantiv. Derivatul **stânaș** este înregistrat de Candrea, 1207, din Maramureș, cu sensul „stăpânul unei turme de oi care-și instalează o stână”. Termenul este înregistrat și de Precup, 7, 52, cu sensul „proprietarul care are oile cele mai multe” (din Munții Rodnei) și de ALR SN, II, h.391, pct.219 și 365, cu sensul „târlaş, asociat la stână” (din nord-estul Transilvaniei și vestul Bucovinei).

Este important de subliniat că stâna nu se poate face în orice loc, ci numai pe o coastă de deal sau de munte, unde este scurgere, și în apropiere de apă. Afirmăția noastră se susține prin numele de locuri: **La Stână**, pisc și munte în Filipeștii de Pădure, jud. Prahova (**MDGR**, IV, 124); **Runcul-Stânelor**, vârf de munte în jud. Bacău (*ibidem*, V, 296); **Stâna-Bătrână**, munte, jud. Buzău (*ibidem*, IV, p. 134); **Valea Stânei**, cătun, com. Săvulești, și **Vârful Stânei**, munte, com. Bălănești, jud. Buzău (*ibidem*, V, 471); **Valea Stânei**, două sate, în Muscel (*ibidem*, V, p. 719); **Cracu-Stâni**, nume topic în Gura Văii, jud. Mehedinți („Philologica”, I, 104; **crac** „ramificație dintr-un deal sau munte”). Amintim și numele topice **Stâna Tulnicilor** și **Stâna Vetrila**, în Vrancea (Diaconu, **Păstoritul**, 9), **Stâna de Vale**, nume topic în jud. Bihor, **Stâna Comarnicelor**, nume de stână în muntele Vânturarița (Mara N. Popp, în

BSRG, 1932, 168). Ca nume de localități, **Stâna** apare de mai multe ori în Transilvania (Suciu, II, 145), și în compuse ca: **Stâna de Jos**, **Stâna de Mureș**, **Stâna de Sus**, **Stâna de Vale**, sau în derivatul **Stânișoara**. În județele Satu Mare și Sălaj sânt, de asemenea, localități numite **Stâna**. Putem aminti și **Munții Stânișoara** din Carpații Moldovei, apoi **Stânișoara**, nume de deal, și **Stâna**, nume de munte, în Apuseni (GS, II, 66). Obligația de a construi stâna pe o coastă de deal reiese și din poezia populară: **Sus, la stână se urca** (Alecsandri, III, 31); **De-au așezat stânele Pe toate movilele** (idem, 73); **Codrenaș cu voie bună Se urca în deal la stână** (idem, 109); **Ele s-au luat de mână, S-au dus sus pe plai la stână** (Muntean, 9). Și Sadoveanu menționează acest lucru: **Dar poate ai a umbla pe margini de râpă, prin locuri unde au fost stâni** (10, 567). Dar în legătură cu locul pe care se așează stâna avem informații și mai precise. Iată ce spune în această privință Miron Pompiliu: „Stâna, împreună cu strunga și ocolul, e așezată pe coasta sudică a unui colnic, e bine adăpostită dinspre vânturile din nord...” (p. 298-200). Emil Precup scrie: „Mutarea se construiește în felul următor: La distanță de 4-5 metri lungime și 3 metri lățime se bat în pământ patru furci tari. Dintre acestea, cele două care stau către coastă sânt mai scurte...” (p. 11); un informator al lui E. Precup spune: „Câinii încep a lătra, dar mai la vale de strungă...” (p. 51). Reiese din aceste citate că stâna se face într-un loc înclinat, pe coastă. Reținem și informația lui I. Diaconu: „Condițiile geografice necesare așezării unei stâni sânt totdeauna avute în vedere: **trebuie un loc înclinat** (subl. n., I.P.-S.), scurs, o poiană, fără mocirle, dar cu izvoare în apropiere. Stâna este așezată cu fața către deal, spre a avea scurgere în dos” (**Păstoritul**, p. 20).

Din tezele de licență ale unor absolvenții ai Facultății de Filologie din Iași, din anii 1970-1976, reiese, de asemenea, că stâna se face numai pe un loc înclinat, pe o coastă. „Stâna se construiește pe un loc mai ridicat, puțin înclinat, și în apropierea unui izvor” (Georgescu-Lăceanu Ana, **Terminologia păstoritului pe Valea Troțușului**, 1972, p. 9); „Alegerea locului pentru clădirea stâniei este destul de importantă. De obicei se alege un loc pietros, înclinat, ca să aibă scurgere în caz de ploi abundente, și mai înalt decât locurile de pășunat” (Ilișanu Stănescu Ioana, **Terminologia păstoritului pe Valea Bistriței (comuna Broșteni)**, Iași, 1972, p. 16; „Totdeauna trebuie să fie așezată pe un loc mai ridicat și puțin înclinat, pentru ca apa, în timpul ploilor să se poată scurge” (Bâgu Caliopia, **Termeni păstorești pe Valea Prutului**, Iași, 1972, p.15); „Pentru construcția propriu-zisă se alege, de cei cunoscători

în ale ciobăniei, locul, care trebuie să fie o ridicătură, ferit de inundații, nu gras, să aibă un deal la nord, care să-i apere de vânt rece” (Gheorghe Dondaș, **Terminologia păstoritului în comuna Strunga (Iași)**, Iași, 1973, p.18). În Horlești-Iași stâna se face numai pe o coastă de deal, pe un teren ușor înclinat. La informațiile date până aici adăugăm că toate anchetele noastre păstorești, făcute mai ales în Bucovina, confirmă această condiție obligatorie a construirii unei stâni. Dar și **DA** înregistrează condiția despre care vorbim: „Stâna să se facă pe loc înalt și cam costișet” (Drăghici) (tom I, partea II, C, p. 829-830, s.v. **costișă**). Totuși locul trebuie să fie ferit de vânturi, stâna să aibă **scăpăt** (informație din Bucovina). Obligația despre care vorbim este dovedită și de nume topice precum **Stâna de Vale** (în Bihor), sau **Coasta Mandrii** (în Zagra, jud. Bistrița-Năsăud) (vezi și mai jos).

Neadmițând etimologia prin latină propusă de G. Giuglea, din DR, II, pentru termenul în discuție, O. Densusianu scria: „Originea lui **stână** nu poate fi explicată prin combinațiuni artificiale, ci în legătură cu întreaga noastră viață păstorească” (GS, I, 165). Ideea trebuie reținută.

Am văzut că mai mulți învățați au susținut originea autohtonă a acestui cuvânt. Fără a avea noi argumente, sântem de acord cu acest punct de vedere, ceea ce nu înseamnă că discuția este închisă. Chiar aici mai jos venim cu o ipoteză ademenitoare, propusă de noi fără convingere.

Termenul **stână** putea fi creat în limba română, strâns legat de aspectul locului pe care se așează stâna. Acest loc trebuie să fie înclinat, așa cum am văzut, trebuie să fie **o coasta lină**. În toponimie **Coasta Stânilor** în Zagra, jud. Bistrița-Năsăud (Giuglea, **Cuvinte**, 335); **Dâmbul Stâniei** (Dunăre, **Civilizație**, 120) etc. Cuvântul **coastă** este des folosit în poezia populară: **E vina mândruței mele C-a pus casa-n coaste rele** (Dumitrașcu, 135); **Mă roagă vecina noastră Să-i dau vacile pe coastă** (idem, 187); **Că ești fată, nu nevastă Și mai paști oile-n coastă** (Dumitrescu-Bistrița, 263); **De-ar paște și fetele, Pe coaste ca caprele** (idem, 272); **Dăian calu-ncăleca, Pe coastă în sus pleca** (Cărăbiș, 611); **A-nflorit doi pomi în coastă** (idem, 690); **Paști iarbă de coastă** (Buga, 725); **Fire-ai pustie de coastă** (idem, 740); **Că pământu șade-n coastă** (idem, 921). Uneori apar și derivate, mai ales **costișă**: **Și-mi văzu în costișă O bisericuță** (Cărăbiș, 580); **Colea-n vale su’costișă** (Popescu, 317). În legătură cu acest cuvânt, trebuie să amintim că **doina** se numește în Oltenia **cântec de coastă** sau **de pe coastă**, iar în Banat, anume în Almăj, **câncic dă pră dzal** (Petrovici,

35), deci este cântecul cântat de ciobani pe coastă, în locul unde pasc oile sau unde este așezată stâna!

De la **coastă** s-a creat derivatul diminutival **costină**, înregistrat de DA, II, 600, sub **coastă**, cu sensul „coastă de deal”: **Pe cel deal, pe cea costină, Este-o creangă și-o cetină** (din „Șezătoarea”, XXIII, 106) (vezi și Scriban, 354). Nici un dicționar românesc, însă, nu înregistrează varianta **costână** pe care am găsit-o în colecția de poezii populare din Bucovina semnată de Friedwagner, dar fiind a lui Alexandru Voevidca: **Pe cel deal, pe cea costână Este-o creangă de cetină** (p.491). În trecut sufixul **-ână** trebuie să fi avut o frecvență mai mare dacă avem în vedere cuvinte precum: **căpățână** (vezi Pascu, **Sufixe**, 210); **coprână** (<**acopâr**, Pascu, *ibidem*, 207), **mămână** și **mumână** (vezi DLR), **mârțână**, **sorână**: **Cu nunta pleca A se cununa Fără voia sorânu-sa** (N. Densușianu, 91), **tătâne**, **târsână**, care poate însemna „barbă mare”(din **târsă** + **-ână**, Pascu, *ibidem*, 208), **țărănă** (din **țară** + **-ână**), **țâțână**. S-au încadrat formal între derivatele cu **-âna** și cuvinte moștenite: **bătrână**, **fântână**, **săptămână**, și tot aici trebuie încadrate cuvinte cu etimologia necunoscută: **smântână**, **stăpână**, sau chiar împrumuturi: **cadână** (din tc. **kadyn**). Numele de persoane **Costin** și **Costina** (vezi DOR, p.34) sub **Constantin**, II, A., 19, 20) se pronunță și **Costân** și **Costâna** (de la acesta vine numele localității **Costâna** de lângă Suceava).

Termenul **stână** putea fi creat din **costână**, prin afereza silabei **co-**, care a devenit **cu** și s-a confundat cu prepoziția **cu** sau poate cu prepoziția **cu** + articolul nehotărât feminin, ca în versurile: **Cum coboară Doamne-Sfânt, C-o stână de oi domnești** (Mușlea, 179).

Se poate pune, însă, întrebarea dacă afereza are o oarecare frecvență în limba română și dacă putea acționa în cazul cuvântului **costână**. Pentru a demonstra frecvența acestei schimbări fonetice, vom da câteva exemple: **Caloieni, Ene** (N. Densușianu, 76); **Ene, Scaloieni** (idem, 77); **Scaloiață, Iță** (idem, 76); **Iana Sinziana** (Buga, 768); **Lină, Mălină** (Ștefănuță, 133); **Lina Cătălina; Lițo Marghiolițo** (Friedwagner, 102); **Silciei, Vasilciei** (N. Densușianu, 39); **Prin cel cet, Prin cel nucet** (Teodoreseu, 82); **Prin cel cel, Prin cel muncel** (idem, 83); **Pân cel cel, Pân cel muncel** (N. Densușianu, 24); **Cu ciubăru, băru** (idem, 80); **die-păpădie** (Rosetti, **Limba descântecelor**, 120); **Păpărudă rudă, Ia ieși de ne udă, Cu galeata, leata** (N. Densușianu, 78); **Frunzuliță lin, pelin** (Friedwagner, 402); **Vai de lin și de pelin** (Bud, 25); **Geaba, badeo, că de-o fi, Ca tale n-oi mai găsi** (Mohanu,

318); **N-am venit să odihnesc Sau cu tale să prânzesc** (Buga, 917); **Când o fi puii să-i scoți, Să-i mănânce corbii toți, Și pe tale lângă pui, Să nu mai cânti nimănu** (idem, 917); **Să se facă colac, vârcolac** (idem, 745); **Tri rari, păcurari** (Fochi, Miorița, 653); **Sân tri rei păcurărei** (idem, *ibidem*, 588); **Miorică, rică** (idem, *ibidem*, 727); **Mioriță, riță** (idem, *ibidem*, 706). La exemplele, date vom aduce altele, mai apropiate de structura fonetică a cuvântului discutat, și anume: **cucoană-coană, cuconu-conu, cuconașu-conașu, coprinde-cuprinde-prinde, cutremura-tremura, cuveni-veni; Cu cui de oțel** (Buga, 764) se poate confunda prin **cucui de oțel; Din sânță, Din cosânță** (Rosetti, *op. cit.*, 69); **O ste, Costè, Două stele - costele, Trii stele - costele... Nouă stele - costele** (Ștefănuță, 171). Avem credința că, în fața exemplelor date, devine inutil un comentariu prin care să susținem posibilitatea ca din **costână** să se ajungă la **stână**. În **cumnat** s-a păstrat silaba inițială datorită faptului că în limba română nu este obișnuit grupul consonantic **mn** (în afara cazurilor de palatalizare **mi > mni**), la început de cuvinte, iar în **cus cru cu-** s-a păstrat datorită accentului; în amândouă cazurile a intervenit și faptul că prin pierderea primei silabe cuvintele ar fi rămas monosilabice, ceea ce le-ar fi slăbit poziția în limbă. Pentru afereză, vezi și cartea noastră **Memoria**, II, p.7-41.

În **AER**, p.40-41, Al. Graur spune că „de la **cónsocer** ar fi trebuit să avem ***coscru**“ sau „trebuia să se zică ***cusocru**“. Credem că asemenea forme au existat și numai tendința limbii de a evita confuziile a dus la dispariția lor. Tot Al. Graur scrie: „Dacă la verbe ca **cuprinde, cutreiera, cutremura** etc. identitatea formală a prefixului **cu-** și a prepoziției **cu** nu are de ce să ne supere, pentru că prepozițiile nu se pun niciodată în fața verbelor, alta e situația substantivului, care se folosește adesea precedat de prepoziție” (p. 41). Ideea aceasta ar veni și în sprijinul părerii că din derivatul **costână** (***custână**) s-a ajuns la **stână**, pentru a se evita confuzia posibilă, ca în versurile: **Pavalache din Mircești Curăceală din Bărăști** (Buga, 871), unde culegătorul face greșeala de a crede că în **Curăceală** este vorba de un nume de persoană. De fapt numele este **Răceală** (vezi și **DOR**, p. 360), iar **cu** este prepoziție.

Îndepărtarea termenului **stână** de **costână** putea fi determinată de specializarea lui **stână** care caracteriza încă în româna comună terminologia păstorească. Pierzând prima silabă (**costână > stână**) cuvântul a putut deveni inanalizabil. Încadrarea lui într-o familie apropiată ar fi devenit imposibilă și din cauza aceasta s-a considerat că termenul este împrumutat. Această derivare străveche

(**coastă**>**costâna**>**stână**) poate întări ideea că termenul, ca derivat, este vechi în toate dialectele românești, așa că **stână** la aromâni și la istroromâni este un cuvânt vechi. La meglenoromâni este firesc să nu mai existe termenul **stână** pentru că ei nu mai practică păstoritul; la aromâni termenul **stână** poate fi puțin frecvent datorită tipului specific de păstorit practicat. Dar prezența cuvântului **coastă** la aromâni (**coasta di munti**; vezi **DDA** 375); nume de loc în Leșnița: **Coasta-di-Tanasitsă**; **La-Coastă**, nume de loc în apropiere de **Curișta**; **Ncoastă** (=în coastă) lângă Aminciu (Capidan, **Toponymie**, 62) ne poate duce la concluzia că a existat și aici un derivat **costâna** (**costină**). O. Densusianu, în **Aspecte**, I, 84, explică formele diferite din dialectele aromân, meglenoromân (**stane**) și din cel istroromân (**stan**), considerând că termenul a fost comun tuturor dialectelor, iar, după despărțirea acestora, a suferit influența ngr. **στανη** și a croat. **stan**.

În concluzie, considerăm că nici una dintre păreri exprimate de specialiștii care și-au spus cuvântul în problema originii acestui termen, nu este soluție definitivă. De altfel, cele mai multe sânt doar simple ipoteze, greu de susținut și de demonstrat.

Poate că numai întâmplător termenul românesc **stână** are o **asemănare** cu rădăcina i.-e. ***sta-**, de unde derivă slavul **stan** sau lat. **statio**, așa că apropierea de acestea este pur formală, lipsită de vreo legătură etimologică.

Termenul putea fi creat în limba română comună, ca formă cu afereză a cuvântului **costâna** (<**coastă**). Trecerea sensului de la „locul unde se face stâna” la „stână” nu presupune dificultăți, ba chiar susține, ca un argument important, ideea noastră.

Dacă originea slavă, iraniană, albaneză sau cea latină sânt excluse, ne oprim la posibilitatea ca **stână** să fie termen moștenit din fondul autohton, pentru care nu avem argumente noi, precum am spus, ori să fie creat în limba română comună, probabil în chipul în care am arătat. Dintre aceste două posibilități, o preferăm pe prima, deci originea autohtonă.

Sinonime ale termenului stână

Un puternic sinonim al lui **stână**, dar diferențiat semantic de multe ori, este **târlă**, cuvânt pe care **DLR** îl cunoaște cu mai multe sensuri și cu o seamă de derivate.

Principalul sens al lui **târlă** este „stână” dar și „locul unde a fost sau este așezată o stână cu toate dependențele ei”, „loc (îngrădit) pe

câmp unde stau oile sau vitele (în timpul iernii)”, „loc (împrejmuit și) neacoperit unde se adună și se odihnesc oile sau vitele”, cu numeroase contexte ilustrative, dintre care reținem: **Gospodarul...face târlele în apropiere de adăpători; Oile...să aiba la târta lor sare de ajuns; Căruțele sosese la târta sau la stâna unde vânătorii au să petreacă noaptea** (Odobescu); **Scoboară degrabă ciobanul La târta cu oile lui** (Coșbuc); **Să ajungem înainte de ploaie într-un loc unde știu eu că este o târlă părăsită** (Hogaș); **Locuința păcurarilor de pe munte se numește mutare sau târlă și colibă** (Precup); **Noaptea ambele turme dormeau la aceeași târlă** (Vuia). Sub sensul întâi avem și „Despărțitură amenajată pentru oile care fată sau pentru mânăzări, miei etc.”; „Partea unde se adăpostesc oile sau caprele ținute acasă”; „Loc unde pășunează oile”; al doilea sens este „grup mai mare de oi; turmă”: **Acest mare număr de oi formează o turmă, care se mai numește și târlă, după locul unde poposesc oile** (Păcală, Rășinari). **Târlă grea**, se spune în glumă, despre o casă cu mulți copii; figurat, sintagma **târla satului** este epitet dat unei femei desfrânate. Al treilea sens este „(regional) întovărășire, asociație de mai mulți păstori”. Al patrulea, tot regional, este „loc îngrășat, gunoit de oi; loc pe care a fost o stână” și, prin restrângere, „bălegar de oi sau de vite”. De asemenea, regional este sensul al cincilea, „gospodărie, cuprinzând curtea și casa unui om de la țară”, iar prin extensiune semantică „sat mic, de curând întemeiat”. Aici este încadrat și înțelesul „așezare provizorie pe o moșie străină pentru a face plugărie sau pentru a văra oile”. În sfârșit, cel de al șaselea sens, cu circulație restrânsă (din Straja, jud. Suceava), este „ogrinji”.

Termenii **stână** și, mai puțin, **târlă** sânt întrebuințați cam peste tot. „În Transilvania, în Banat și în Moldova a predominat cuvântul **stână**” (Iordache, II, 63). **Târlă** denumește „totalitatea oilor unui gospodar (în dreapta Oltului, la ungureni)” și aflăm tot aici că mai multe târle formau o stână. (idem, 95). „În zonele muntoase și chiar în cele deluroase ale Olteniei și Munteniei, termenul **stână** a avut, de asemenea, o răspândire cvasigenerală. În schimb, în regiunea de câmpie a Olteniei și a Munteniei și în Dobrogea, cuvântul **târlă** a găsit o foarte slabă concurență în denumirile **stână** sau **saivan**” (idem,63). „Pe arii mai mult sau mai puțin întinse, ori în puncte izolate din Transilvania, locului de pe pășunea din hotarul satului sau de la munte, unde se odihneau boii ziua și noaptea, i se spunea **târlă**” (idem,43). Se vede clar că **târlă** este un sinonim mult restrâns al lui **stână**. Construcția diferă de la o regiune la alta, dar peste tot **târla** are caracter permanent, pe când stâna este folosită temporar, anume în perioada

mulsului. „În Bucovina muntoasă, **târlă** înseamnă o gospodărie mai mică (o căsuță uneori cu o singură încăpere și un grajd) undeva pe munte, aparținând unui țăran cu o gospodărie în sat. Acolo se pot ține vitele și oile în timpul verii, dar și iarna. **Stână**, ca termen, nu poate fi asimilată cu **târla**, deoarece stâna e o construcție pasageră și de obicei construită sau refăcută în fiecare primăvară. Bordeii sau casa de la târlă au o sobă cu plită, un pat precum și obiecte de uz casnic, variate. Vatra și patul de la stână sânt rudimentare, iar obiectele de uz gospodăresc sânt strict specializate prelucrării laptelui” (Nisioiu, **Eminescu și muntele**, 222-223, nota 106). Uneori târla este numai pentru oi: „târlă se numește aranjamentul făcut la munte în scopul îngrijirii oilor” (Precup, 7). Alteori este locul, la munte, unde stau oamenii și vitele, iar unele târle au devenit, cu vremea sate ori cătune. „De obicei, o târlă de la fânațe cuprinde: locuința (casa cu tindă), poiată și grajd pentru oi, iar în continuare un staur cu gardul înalt în jur” (Dunăre, **Civilizație**, 97-98). Pe alocuri, târla este alcătuită din **cătun** (colibă) și perdea (prin Dolj) (Iordache, *op. cit.*, 71), alteori compartimentarea locului este ușor diferită. În Maramureș, „gospodarii mai înstăriți construiesc așezări care sânt un dublet al celor din sat, destinate cu totul creșterii animalelor” (Latiș, **Păstoritul**, 14). **Târlă** este „loc neîngrădit lângă stână, în care se odihnesc oile după muls”; uneori este și loc îngrădit (Iordache, *op. cit.*, 65). Prin Mehedinți, dar și în alte părți, **târlă** este „loc de odihnă a oilor” (idem, *ibidem*, 64). În sudul Moldovei este locul din fața comarnicului în care se odihnesc oile după muls (Stoian, **Păstoritul**, 48), sau „loc neîmprejmuit, anume ales, unde se odihnesc vitele la prânz”, sinonim cu **merzătoare** (Iordache, *op. cit.*, 48). De obicei, câinii stau lângă târlă (AAF, VII, 30). Prin Bucovina poartă numele de **târlă** fânul sau paiele adunate cu o greblă, greblătură „nutrețul răvășit de vite când li se dă prea mult”; „ceea ce se adună cu grebla după cosit fânul sau păioasele”. Este și **târla cârlanilor**, așa cum este **târla sterpărilor** (Diaconu, **Păstoritul**, 23), sau **târla cailor** (Iordache, *op. cit.*, 56). Când târla stă în același loc mulți ani, este numită **târlă bătrână** (vezi și Timoc, 261; Pătruț, **Folclor**, 345). Venim și cu alte informații, deși parțial unele sânt cunoscute. La ungurenii din nordul Olteniei, **târlă** poate însemna „tovărășie între gazde”, „locul de lângă strungă unde dorm oile noaptea”, sinonim cu **țarc** la stânele mocanilor; „pâlcul de oi al unui proprietar; mai multe târle pot forma o turmă” (Mara N. Popp, în **BSRG**, 1932, p. 153-154). În Argeș-Muscel, **târlă** este „locul unde dorm oile” (este sau nu îngrădit) (idem, *ibidem*, 1933, p. 249; vezi și I. Vlăduțiu, în **REF**, 1965, nr. 1, p. 83, cu informație de pe cursul inferior al Siretului). M. Pompiliu, 296, scrie că

târlă este „loc de iernat pentru oi, vaci și boi, cu bordeie pentru păzitori. Pentru adăpostul vitelor sânt colnițe, adică garduri de nuiele în țarc, deasupra acoperiș de paie. Asemenea locuri fiind gunoite, se ară și se seamănă” (informație din Valea Tazlăului–Neamț). În Bucovina am înregistrat **târlă** cu sensul „bordei”, dar **bordei** înseamnă „gospodărie în afara satului, pe un deal, pe o vale, lângă o apă, un izvor”. În AAF, VII, 1945, p. 29, **târlă** este „așezare ciobănească”, iar de la p. 31 reținem informația „Erau mulți ciobani, treizeci și șase la o târlă”.

Termenul este bine reprezentat în folclor: **La târla lui Harbuzan Avea un fârtățel cioban** (N. Densușianu, 110); **La târla lui Ungureanu** (Amzulescu, 476); **La puțu lui Cioropină, Unde fac mocanii târlă** (Manolache, 308); **Vedeți curtea mea domnească? Acu-i târlă ciobănească** (Buga, 842); **El d-o târlă că-mi făcea, Oile că le păștea** (idem, 841); **Și-n târla de miei Mi-este un ulei** (Timoc, 261); **Și-mi așează târlele, Și mi-a pus perdelele La toate măgurile, Pe toate dealurile** (Bălășel, 268).

Târlă are în DLR o familie foarte bogată.

Târlán este înregistrat cu sensul „turmă de capre; (rar) herghelie de cai”. Noi prezentăm un context din care reiese că are și sensul „turmă de oi”: **Un cioban iernase cu oile și prin prier se ducea cu tot târlanul la livedea cu iarbă verde...**(Snoava, IV, 33).

Târlár înseamnă „om în serviciul stânei” (Câmpulungul Moldovenesc).

Târlăș este prezentat împreună cu termenii pentru noțiunea „păstor”.

Târléci este un sinonim al lui **târlிță**.

Verbul **a târlí** are în DLR sensurile: 1) „a-și așeza târla într-un anumit loc”, „a da vitele în târlă”, „(despre vite) a se odihni la amiază”; 2) „a gunoi, a îngrășa pământul prin așezarea târlei pe o anumită porțiune de teren, (regional) a târlui”; 3) „(despre fân) a întinde pe jos”; 4) „a ține casă, gospodărie cu cineva”. Se înțelege că aceste valori semantice au o anume repartitie teritorială.

Târlie înseamnă „sanie (mică) țărănească” și este prezentat ca fiind cu etimologie necunoscută. Dacă avem în vedere faptul că țăranul duce iarna, cu sania, pe câmp, gunoiul rezultat de la oi, de la vite mari, cai, porci (de acasă sau de la târlă), nu ni se pare greu să admitem că **târlie** este un derivat al lui **târlă** cu suf. **-ie**.

Târlicioară, târlișoară, târliúță și târlúță sânt sinonime ale diminutivului **târliță**.

Târlire este „acțiunea de a târli, de a gunoi pământul”: **Pentru târlirea locurilor, strunga se muta în Transilvania din loc în loc ca și staurul** (Iordache, *op. cit.*, II, 65).

Târliște este numit, regional, „locul unde a fost așezată odată o târlă“, sinonim cu **târlitură**.

Târlit, (despre pământ), înseamnă „gunoit, îngrășat prin așezarea unei târle care se mută din loc în loc”.

În afara dialectului dacoromân, **târlă** se găsește la meglenoromâni, **târlă** (Ciorănescu prezintă greșit, **torlă**, p. 792). Tot aici găsim derivatul toponimic **Torliști**, nume de loc în Meglen (Capidan, III, 296). Vezi și Densusianu, **Aspecte**, I, 152; Candrea, **Viața**, 28.

La 1609 este menționat într-un document moldovenesc numele de persoană **Târlea** (Gonța, **Persoane**, 662). **Târlea** este nume de hotar, singular refăcut după pl. **Târle**. Este o „poiană, cu șes” cu două părți, **Târlele (hele) Mari** și **Târlele (hele) Mici** (Homoredean, **Vechea vatră**, 206). **Târlea** ca nume de persoană este prezentat și de către Pătruț, **Onomastică**, 37, unde amintește și numele a două localități **Târlești** (în Argeș și Prahova) și numele de familie **Târlescu** (după Iordan, **Dicționar**). Putem cita aici și numele **Târlele** din jud. Buzău și **Târlișua** din jud. Bistrița-Năsăud. **Târlea Mioarelor** este „stână pe muntele Negovanul” (R. Sp. Popescu, **Graiul**, 154). I. Donat în **FD**, IV, 125-126, menționează 31 de nume topice **Târlea** din sec. XVIII-lea (vezi și **MDGR**, V, 623; **DOR**, 385). Prezentăm în continuare câteva exemple excerptate de noi: **Acu-s vo trii târli, cu ob' suti di oi** (Diaconu, **Vrancea**, I, 349); **Ochii-n târlă aruca, Picior de oaie nu vedea** (Nijloveanu, 467); **Să-i spui să mă-ngroape 'N târla oilor** (Gh. I. Neagu, 112). Din Fochi, **Miorița**, am reținut câteva versuri: **Să-mi aud eu câni în târla de oi Ca să fiu cu voi** (p. 686); **Din oi s-alegea, În târlă rămânea** (p. 736); **Unde-a fost târla, Crescusă iarba** (p. 738); **În târla bătrână** (p. 989).

Sânt folosite și unele diminutive. Astfel: **târlișoară**: **Se uita prin târlișoară Nu-mi văzu nici o mioară** (Nijloveanu, 486); **Iera două târlișoari cu câți patru, cinci suti di mânzări** (Diaconu, **Vrancea**, I, 349); **târлуță**: **Și pe mine mă-ngropați La târлуța mieilor În gârliciul oilor** (Fochi, **Miorița**, 615; vezi și p. 624, 967, 1024); **târliște**: **Și pe mine mă-ngropați În târliștea oilor** (idem, *ibidem*, 620).

Cuvântul **târlă** este folosit și în literatura cultă:...**a umblat din târlă în târlă printre așezările mocănești** (Sadoveanu, 16, p. 78); **După ce se făcu liniște deplină în târlă** (idem, 16, p. 35); ...**era odată**

pe un munte o târlă (Camilar, 197); Am venit să mor pe târla părinților (idem, 203); La vremea aceea în târlă nu roboteau însă decât baciul și strungarul... (Moroșanu, Vârsta, 165)

Pentru originea acestui cuvânt, DLR trimite la o comparație cu bg. **târlo**, **târla**, tăt. **tyrlau**; DEX îl compară cu scr. **trlo**, iar Ciorănescu îl consideră slav, dar îl compară cu bg. **târlo**, sb **trlo**, cr. **tërlo**, Scriban îl explică prin bg. **tūrlo**, sb. **trlo** „idem”.

Părerea noastră este că **târlă** a rămas până astăzi cuvânt cu etimologie necunoscută. În limbile slave (bulgară, sârbă, croată) este împrumut românesc, așa cum este și în maghiară (**tirla** și **terla**, Márton, 377). În română **târlă** trebuie să fie o creație internă.

„**Măgură** a însemnat la început 'târlă' ([...]). Târlele erau așezate de obicei pe locuri înalte și din această cauză o serie de munți au primit numele 'măgura'“ (G. Giuglea ș. a., **Argeșul**, p. 4).

Sinonimul aromânesc pentru **stână** este **cășare**, pl. **cășeri** (niciodată **cășari**, cum ne previne DDA, 351). Sânt prezentate câteva contexte ilustrative: **iu băgăși cășare?** (= unde ai instalat stână?); **nu știi țe-i la cășeri** (= nu știi ce-i la stâni); **adrăși cășeare cu yumârlu?** (ai făcut stână (situație) cu măgarul?); **ómlu aéstu nu-adără cășeare** (omul ăsta nu face brânză, nu se căpătuiește). Întrebarea **țe cășeare are?** se folosește cu sensul „ce stare materială are?” Cuvântul este cunoscut și în greacă, **κασεάρα**. Este moștenit din lat. **casearia** „fromagerie”.

Ar. **cășare** este cunoscut în toate graiurile aromâne din Balcani. Sânt cunoscute numele topice **Cășarea di Katră**, nume de munte lângă Avdela (vezi DR, IV, 1, 334); **La Cășarea al Tuvală** și acesta nume de munte lângă Avdela; **La Cășarea din Pădzi**, nume de loc lângă Perivoli (Capidan, **Toponymie**, 61). În DR, IV, 1, 287, Th. Capidan spune că toți aromânii din Balcani folosesc derivatul **cășăriște** pentru a denumi locul unde a fost o stână. Toponimia de lângă Aminciu (adică Meșovo) cunoaște numele topic **Ncășăreți**. Tot lângă Perivoli și Avdela sânt numele topice **Cășăriști**, respectiv **La cășăriște** (Capidan, **Toponymie**, 61). La dacoromâni avem derivatul **cășerie** (din **cășar**) (Giuglea, **Cuvinte**, 73).

Despre **odaie**, care are și sensul „stână“, am vorbit în **Limbă și istorie românească**, 149 ș. urm. Cuvântul are uneori și varianta **hodaie**. Șt. Meteș, **Emigrări**, 224, consemnează următorul context: „**Pentru odăi de oi să dea numai câte 6 miei pe an de tot satul**” (doc. din 1800).

La cele spuse despre **odaie** în vol. citat mai sus, 149-150, adăugăm aici alte informații.

C. C. Giurescu, în **SCL**, 1961, nr. 2, p. 209, spune: „odăile apar în a doua jumătate a secolului al XVI-lea ca așezări vechi și binecunoscute ale crescătorilor de vite; primele știri le arată în părțile centrale și de miazănoapte ale Moldovei, departe așadar de turci și de tătari. Aceiași impresie de vechime se degajă și din actele primei jumătăți a secolului al XVII-lea, atât în Moldova cât și în Țara Românească”. Istoricul crede că **odaie**, alături de alte cuvinte, ar fi un împrumut pecenegu-cuman și nu turc osmalău. Aceeași idee o găsim și în Giurescu, **Istoria românilor**, I, 200.

Ca alți cercetători, și Ov. Densusianu, **Aspecte**, I, 145, cunoaște sensul păstoresc al lui **odaie**: „stână cu pereți de trestie”.

În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, numărul așezărilor numite **odăi** a crescut mult. Ion Donat a înregistrat, pentru Muntenia 73 de **odăi** (**FD**, IV, 123-125).

Într-un document din ținutul Câmpulungului Moldovenesc se spune: „să fie odăi sau târlă de vite lângă părețile schitului” (Stefanelli, 335). La începutul sec. al XX-lea, în Bucovina erau 2 cătune, o târlă și două ferme numite **Odaia** (Grigorovitz, 154).

R. Vuia, II, 274, scrie că în Țara Bârsei **odăile** sânt „clădiri în care se ierna la fânețele depărtate sau greu accesibile”. Și N. Dunăre, în **Țara Bârsei**, I, 196-197, vorbește despre existența odăilor în această zonă. Vezi și Stahl, **Contribuții**, I, 289-291; Vlăduțiu, **Etnografia**, 256-257; Vrabie, **Balada**, 289, nota 104; **MDGR**, IV, 543 ș. urm.

Din folclor reținem următoarele versuri: ...**să mi-l aduci / cam cu oi / cam cu odăi / cam cu odalâcul lui** (Teodorescu, 274, unde este și următoarea notă: „**Odalâc**, tot ce se află la o fermă, toată averea unei odăi (vile)”. În **DLR**, **odalâc** este explicat prin „târlă cu tot ce ține de ea”, sinonim al lui **odaie**, din tc. **oda** + **lâc**); **și-a scos Costea oile, / oile, odăile, d-a umplut câmpiile** (idem, 509). Am reținut versurile: **Jos în lunca Giurgiului, La odaia turcului** (Tocilescu, 36), de unde se vede că în câmpie erau și turci stăpâni de odăi.

Amintim după **Limbă și istorie**, că **odaie** este creație românească, variantă a lui **hordaie** (acesta din **hordă**), **hordaie** fiind un entopic.

Se folosește, uneori, termenul **oierie** cu sensul „stână” (**Buhalnița**, 64). Și în **DLR**, **oierie** are și sensul „stână, târlă”.

În părțile de vest ale Transilvaniei, **mutare** este un sinonim al lui **stână** (**FD**, VII, 208); **mutare d'e munt'e o** [ori] **mutărea stâna d'e munt'e** (Papahagi, **Graiul**, 227). Tot pentru Maramureș, vezi Latiș,

Păstoritul, 294, nota 51, și tot el citează numele de munte **Mutare** (p. 277). **Mutare** apare frecvent la Precup, **Păstoritul**: „locul unde se așează târla cu oile, personalul și clădirile” (Precup, 7); „locuința păcurarilor la munte” (idem,11), aici cu sensul „adăpost, colibă”, „casa de la stână” (idem,11-12). Din această lucrare reținem versurile: **Nici îi mulge oile, Nici îi muta strungile** (p. 30). Din Carpații nordici, reținem numele topic **Mutatoare** (Drăganu, **Români**, 396, 397).

Unele derivate ale lui **baci** au sensul „stână“:

Băcie „stână“ este menționat cu acest sens în culegerea lui Țiplea (105).

La vlahii din nordul Peninsulei Balcanice, în evul mediu, se folosea derivatul **bacină** cu sensul „stână, cătun“ (în regiunea Rama) (Dragomir, **Vlahii**, 65).

Th. Capidan, III, 36, prezintă derivatul **бăцѣл'ă** (= băciălă) cu sensul „stână“. Elena Scărlătioiu, în vol. colectiv **Studii de dialectologie**, 288, precizează că mr. **băcioală** „stână, cășare“ a fost împrumutat din graiuri bulgare și macedonene, din **bačilo**, care a fost derivat de la rom. **baci**, cu sufix sud-slav.

Ov. Densuaianu, în **GS**, 1, nota că **sălaș** cu sensul „stână“ se întâlnește la vlahii din Moravia.

Mai adăugăm că **păcurărie** înseamnă „stână“.

Ar. **stâne**, pl. **stăniuri** și **stăni**, „stână“, este cuvânt mult răspândit la aromâni, prezent în mai multe contexte ilustrative la T. Papahagi, în **DDA**: **stâne di câni nu s'fățe** (= stână de câni nu se face); **jilos la stane plândze un cântic di fluiară** (= la stână plânge jalnic un cântec de fluier); **când bagă armânil'i străniurile** (= când instalează aromânii stănilile); **s'turnară pri la stăniuri** (se întoarseră pe la stăni); **si-aspargu-a noastre stăni** (= se strica ale noastre stăni) (**DDA**,1111). Tache Papahagi compara cuvântul **stane** cu gr. **στανι** „parc de moutons”. Este de presupus că vechiul cuvânt românesc a pătruns în greacă, de unde a fost reluat de aromâni, uneori folosit în paralel cu **stână**. Slavii au împrumutat de la greci și de la românii sud-balcanici cuvântul **stana** „stână”, apropiat în limba lor (azi bulgară ori sârbocroată) de cuvinte cu **sta-**.

Întâmplător și nesigur, a fost înregistrat în **DDA**, 1118, termenul **stópan**, pl. **stópani**, cu sensul „bergerie” (**GS**, IV, 380), care ar fi un împrumut din alb. **stopán** „capo dei pastori”.

Mándră are, regional, sensul „stână de oi”. În **DLR** sânt două contexte ilustrative, unul dintr-un document de la 1787 și altul din

Tocilescu, **Materia1uri folklorice**, 116. Al doilea sens, care nu ne reține atenția, este „îngrăditură făcută din stuf sau din nuiele, de-a curmezișul unei ape, pentru a înlesni prinderea, păstrarea etc. peștelui”. Cuvântul este considerat, corect, ca fiind împrumutat, din gr. **μαύδρα** „gard”, comparat și cu bg. **mandra**, scr. **mandra**. Versurile populare **Tot mai are Costea, are, Vreo cincizeci de cățelandre, Care păzesc pe la mandre** (Tocilescu, 116), culese peste aproape un secol, sânt ușor schimbate: **Patruzeci de cățelandri, Care păzesc pe la Mandi** (Nijloveanu, 465), unde **Mandi** este considerat nume propriu. Din Budai-Deleanu, I, 187, am reținut versurile: **Ca droaia de lupi când apucă La mandra cu slabe păcurele, în care mandră înseamnă „stână”**. Vorbind despre **mandră**, H. Mihăescu, **Influența**, 137, spune că în greacă acest cuvânt înseamnă „loc închis, stână”.

Despre **mandră**. Th. Capidan, **DR**, I, 346, spune că, din vechea greacă, a trecut în latină, **mandra** „care însă nu s-a moștenit la noi”. Acum are „difuziune balcanică extraordinară”, fiind folosit în bulgară, sârbă, italiană, toate din gr. **μαύδρα**. La români este „locul unde iernează românii nomazi din Peninsula Balcanică” (idem, *ibidem*, 298). Tache Papahagi în **DDA**, 746, prezintă termenul **mandră** „stână, loc de iernat turmele de oi și de capre” și precizează că „Mandra e folosită șase luni de iarnă (noiembrie-aprilie)”. Îl compară cu gr. **μαύδρα, mavδρι** „stână, târlă”, cu alb. **mandrë** ș. a., dar îl consideră ca fiind împrumutat din it. **mandra**. Aici amintim și cuvântul **măndrăneăuă** „cășlă de iarnă” (**DDA**, 779). Popeseu-Balkanski, 81, spun că ar. **mandre** înseamnă în Rodopi „locuri unde se prepară brânza, cașcavalul și alte produse lactate”. Totuși amintim numele topic **Mandriște = Vlaški mandri**, la sud-vest de Grașeno (idem, 87). Ov. Densusianu, în **Aspecte**, I, 150, observă că **mandră** se folosește și în terminologia creștină, **arhimandrit** fiind „mai mare peste o mandră” (Pentru aceasta, vezi și Capidan, **Rom. nom.**, 170). În **DOR**, 316, **Mandrea** și **Mandrin** sânt antroponime, iar Capidan, **Toponymie**, 88, prezintă **Mandra** ca nume topic în apropierea orașului Arta și **Mandra-Hogea** ca nume de loc în Aminciu. Mai amintim și **Paulimandra**, cetate menționată de Procopius din Caesarea în prima jumătate a sec. al VI-lea după Hristos, pe țărmul dobrogean al Mării Negre (**Fontes**, II, 475). Aici amintim și **Mandraliciu**, poreclă la moți și la aromânii din Avdela (T. Papahagi, în **GS**, II, 56).

Cu etimologie necunoscută a rămas în **DLR** cuvântul **مندره** din expresia **a-și face (a-și bate, a-și juca) مندrehle** care înseamnă

„a-și face gusturile, a-și satisface orice capriciu; a-și face de cap” și „(cu determinări care indică persoana) a-și bate joc de cineva; a batjocori, a necinsti o femeie”. Sânt prezentate numeroase contexte ilustrative. Al. Philippide, în **OR**, II, 723, îl consideră ca având origine obscură.

Se pare că **mendre** din această expresie este un plural al lui **mandră** și trebuie pus în legătură cu păstoritul transhumant sau cu cel pendulator de vară – iarnă, când păstorii își făceau mandra în locul unde scuturul găsea loc mai bun de tomnat ori de iarnat. **A-ți face mendrele** a însemnat inițial „a-ți face mandrele, a-ți instala așezările acolo unde poștești, a-ți bate plasele de garduri pentru ocoale”. Sensul a devenit ușor peiorativ când turmele nu mai aveau libertatea să umble peste tot, când se cereau învoieli între păstori și proprietarii de pământ. (Pentru **mandră - mendre**, vezi și Per. Papahagi, în „**Analele Dobrogei**”, III, 540-543; Ov. Densusianu, **Aspecte**, I, 14-15).

În **DLR** se spune că în părțile de nord-vest ale Munteniei și în sudul Transilvaniei se folosește cuvântul **stăuină** cu sensul „loc cu iarbă grasă (unde a fost o stână sau unde au stat oile sterpe)”, cu unele extrase exemplificative. Astfel. **Locul unde a fost târla într-un an și s-a părăsit. Crescând iarba verde din nou în acel loc se numește „stauină“** (Hasdeu); **Iaca toamna o vinit, Vărvurile o gălbinit, Stăuinele-o verzit, Stăuina sterpelor Și târla mândzărilor** (din **GS**, VI). Cu circulație regională are sensul „saivan“: **Am auzit mugind din staul boii Și turma behăind la stauină** (Murnu). În forma **stoină**, tot regional, înseamnă „loc unde dorm noaptea vitele în timpul verii”. Un alt sens al lui **stăuină** este „sălaş”, după Udrescu, dar acest lexicolog, în **Glosar**, 248, prezintă sensul „loc retras, ferit, ascuns; ascunzătoare, sălaş”, în exemple precum: **Stăuina lupilor** (sau a vulpilor); **Stăuina șobolanilor; Stăuina tâlharilor; Stăuina banilor** (toate din Săpata de Sus - Argeș). Un alt sens este „sălaş”, la care se adaugă „vizuină”, în sfârșit, „loc plan pe vârful unui munte” (din Iași - Făgăraș). Cuvântul vine dintr-un lat. neatestat, ***stabulina**, soluție care trebuie admisă.

G. Giuglea, **Cuvinte**, 321, 322, 323, spune că **stăuină** „are întrebuintare în viața țărănească transilvană. Foarte puțin e cunoscut în lumea de dincolo de sat. El are o întreită însemnătate pentru istoria Transilvaniei. I. Este avere curat dacoromână, fiindcă nu se află în aromână, ci își are culcușul de baștină în mijlocul Carpaților. Deci nu putea veni, prin migrațiuni, din Balcani, unde nu trăiește nici cuvântul de bază **staul**. II. Este o verigă de legătură între stână și sat, între păstorit

și agricultură. III. Formarea lui din **stab(u)lum** > **staul** + suf. **-ina**, e bine documentată”; „În adevăr înțelesul ce-l poartă **stăuina** oglindește o realitate păstorească-agricolă. Însemnează „loc pe care crește iarbă grasă, și dulce”, „loc pe care a fost odată târla, ori staulul în care oile au dormit și au lăsat gunoi, îngrășându-l”. Cuvântul a trecut peste Carpați prin păstori. G. Giuglea are informații din jud. Argeș privitoare la prezența cuvântului în viața satului românesc, cu înțelesul „Loc unde au dormit oile mai mult timp, în preajma stâniei. Fiind bine îngrășat, cresc pe el bălării (plante ierboase mari și grase). Se găsește de obicei pe lângă stâniele părăsite”. Așadar, „unde a fost **staur**, rămâne stăuina”; „**Staurul** ține de viața sătească, iar nu de cea a transumanței. De aceea nu există la aromâni”; „Dincolo de aria 'stăuină', în restul țării, în Muntenia, Moldova, estul și sud-estul Transilvaniei, a pătruns și s-a întins termenul sl. târlă”; „se zice am târlit un loc” (compară cu **stăulit**). „Toate aceste fapte vii dovedesc până dincolo de simplitatea adevărului că **stăuină** este un document tare și autentic și cu dată lingvistică-istorică din epoca daco-romană”. Vezi și Pitiș, 213; C. Lacea, în **DR**, II, 624-625; Ioniță, **Metafore**, 44, 45. Un sinonim aromânesc pentru **stăuină** este **cășirîște** (**DDA**, 352).

Ov. Densusianu, în **Aspecte**, I, 96-97, scrie: „La ciobani **stână** se zice numai când e bine acoperită și mai lărguță; când e mică și acoperită cu scoarță și cetină se zice **scorțar**, iar dacă e ceva mai mare – **arțar**“. Hasdeu aproprie cuvântul de **arete** „berbec“, pl. **areți** > **arețar** „adăpost pentru areți”. Densusianu observă că în Banat există derivatul **arețar** pentru „omul care păzește berbecii”.

BIBLIOGRAFIE ȘI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE *

- AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor” publicat de Ion Mușlea, I (1932)-VII (1945).
- Alecsandri, III = Vasile Alecsandri, **Opere**, III. **Poezii populare ale românilor** adunate și întocmite de ... Text ales și stabilit de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Studiu introductiv, note și comentarii de G. C. Nicolescu, București, EPL, 1966.
- ALR SN, II = **Atlasul lingvistic român**. Serie nouă, vol. I-II, 1956; vol. III, 1961, București, Ed. Academiei.
- ALRR Maramureș (și Mar.) = **Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș**, de Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, București, Ed. Academiei. Vol. I, 1969; II, 1971; III, 1973; IV, 1997.
- Amzulescu, **Cântece** = Al. I. Amzulescu, **Cântece bătrânești**, București, Ed. Academiei, 1974.
- „Analele Dobrogei”, I (1920)-IX (1928).
- Bălășel = Teodor Bălășel, **Cântece populare oltenesti**. Cuvânt înainte de N. Iorga. Ediție îngrijită de Gheorghe Alexe și Vasile D. Nicolescu, București, EPL, 1967.
- Brâncuș, **Vocabularul** = Grigore Brâncuș, **Vocabularul autohton al limbii române**, București, Ed. Șt. Enc., 1983.
- BSRG, 1932, 1933, „Buletinul Societății Române Regale de Geografie”.
- „Buciumul român”, Iași, I, 1875.
- Budai-Deleanu, I., **Opere**, I. Ediție critică de Florea Fugariu. Studiu introductiv de Al. Piru, București, Ed. minerva, 1974.
- Buhalnița** = Rodica Ciucanu, **Termeni păstorești în satele Buhalnița și Ruginești**. Teză de licență, Iași, 1974.
- Buga = Marin Buga, **Folclor de pe Argeș în FOM III**, 715-930, București, EPL, 1968.
- Camilar, Eusebiu, **Turmele**, București, ESPLA, 1956 (volumul cuprinde și romanul **Cordon**).
- Candrea, **Viața** = I. A. Candrea, **Viața păstorească la megleniți**, în GS, I (1923), p. 23-28.
- Capidan, III = Theodor Capidan, **Meglenoromâni. III. Dicționar megleno-român**, București, 1935.
- Capidan, **Toponymie** = Theodor Capidan, **Toponymie macédo-roumaine**, în „Langue et littérature. Bulletin de la section littéraire”, vol. III, nr. 1-2, București, 1946.
- Cărăbiș = Vasile Cărăbiș, **Folclor din Oltenia**, în FOM, III, București, Ed. Minerva, 1968, p. 539-713.
- Cihac, II = A. Cihac, **Dictionnaire d' étymologie daco-romane**, Francfort s / M., 1879.
- Ciorănescu = Alexandru Ciorănescu, **Dicționarul etimologic al limbii române**. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Ed. Saeculum I. O., 2001.
- Creangă, I = Ion Creangă, **Opere**. Ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș, București, Ed. Minerva, 1970.

* Nu includem în Bibliografie lucrări citate în alte lucrări.

- DDA** = Tache Papahagi, **Dicționarul dialectului aromân general și etimologic**. Ediția a doua augmentată, București, Ed. Academiei, 1974.
- Densusianu, **Aspecte**, I, II = Ovid Densusianu, **Aspecte lingvistice ale păstoritului**, curs universitar, 1933-1934 și 1934-1935.
- DERS** = **Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române**, 1374-1600, București, Ed. Academiei, 1981. Redactor responsabil Gh. Bolocan.
- DEX** = **Dicționarul explicativ al limbii române**, București, Ed. Academiei, 1996.
- Diaconu, **Păstoritul** = Ion Diaconu, **Păstoritul în Vrancea**, în **GS**, IV (1930), p. 257-309.
- Diaconu, **Vrancea**, I, II, III, IV = Ion Diaconu, **Ținutul Vrancei**. Etnografie-folclor-dialectologie, I-II, București, EPL, 1969; vol. III-IV. **Miorița**. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Paula Diaconu Bălan, București, Ed. Minerva, 1989.
- DA** = **Dicționarul limbii române** elaborat de Academia Română, 1913-1949.
- DLR** = **Dicționarul limbii române**, publicat de Academia Română începând cu litera M.
- DM** = **Dicționarul limbii române moderne**, București, Ed. Academiei, 1958.
- DOR** = N. A. Constantinescu, **Dicționar onomastic românesc**, București, Ed. Academiei, 1963.
- DR** = „Dacoromania”. Buletinul Muzeului limbii române”, Cluj, I – 1920-1921; II – 1921-1922; III – 1923-1924; IV – 1924-1926 (Partea 1, 2); V – 1927-1928; VI – 1929-1930; VII – 1931-1933; VIII – 1934-1935; IX – 1936-1938; X – 1941.
- Dragomir, **Vlahii** = Silviu Dragomir, **Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu**, București, Ed. Academiei, 1959.
- Drăganu, **Românii** = Nicolae Drăganu, **Românii în veacurile IX -XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii**, București, 1933.
- DRH. A, B** = **Documenta Romaniae Historica. A = Moldova; B = Țara Românească**.
- Dumitrașcu = N. I. Dumitrașcu, **Folclor din Oltenia**, în **FOM**, vol. III, p. 5-202, București, EPL, 1968.
- Dumitrescu-Bistrița = Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, **Doine, cântece și strigături din Oltenia**, în **FOM**, vol. III, p. 205-273, București, EPL, 1968.
- Dunăre, **Civilizație** = Nicolae Dunăre, **Civilizație tradițională românească în Curbura Carpatică Nordică**, București, Ed. Șt. Enc., 1984.
- Eminescu, VI = Mihai Eminescu, **Opere**, VI. **Literatura populară**. Ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, Ed. Academiei, 1963.
- FD**, IV, V = **Fonetică și dialectologie**, IV, 1962; V, 1963, București, Ed. Academiei.
- Fochi, **Miorița** = Adrian Fochi, **Miorița**. Tipologie, circulație, geneză, texte, București, Ed. Academiei, 1964.
- Fontes**, II = **Fontes Historiae Dacoromanae. Izvoarele istoriei românilor**, II. De la anul 300 până la anul 1000. Publicate de Haralambie Mihăescu, Gheorghe Ștefan, Radu Hâncu, Vladimir Iliescu, Virgil C. Popescu, București, Ed. Academiei, 1970.
- F. Tr.**, I, II = **Folclor din Transilvania**, București, EPL, 1962.
- Giuglea, George, **Cheie pentru înțelegerea continuității noastre în Dacia, prin limbă și toponimie**, 1944, în vol. G. Giuglea, **Cuvinte**, p. 297-355.
- Giuglea, G., **Cuvinte și lucruri**, DR, II, 327-402, republicată în Giuglea, **Cuvinte**, 41-111.
- Giuglea, **Cuvinte** = George Giuglea, **Cuvinte românești și romanice**. Ediție de

- Florența Sădeanu, București, Ed. Șt. Encl., 1983.
- Giuglea, **Fapte** = George Giuglea, **Fapte de limbă. Mărturii despre trecutul românesc. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie**. Ediție îngrijită, introducere, tabel cronologic, note și indice de Florența Sădeanu, București, Ed. Șt. Enc., 1988.
- Giuglea, George, **Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache**, Sibiu, 1944. Traducerea în limba română, în **Fapte de limbă**, p. 28-158 (Straturi străvechi și stadii de dezvoltare în structura limbii române).
- Giuglea, G. ș. a., **Argeșul în lumina toponimiei**, Pitești, 1969.
- Giurescu, **Istoria românilor**, I = C. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, **Istoria românilor**, București, Ed. Albatros, 1974.
- Goga, I = Octavian Goga, **Opere**. Ediție îngrijită, prefață, note, bibliografie și indici de Ion Dodu Bălan, vol. I, București, EPL, 1967.
- Gonța, **Persoane** = Alexandru I. Gonța, **Indicele numelor de persoane** (din **DIR. A**). Ediție de de I. Caproșu, București, Ed. Academiei, 1995.
- Graur, **AER** = Al. Graur, **Alte etimologii românești**, București, Ed. Academiei, 1975.
- Grigorovitza = Em. Grigorovitza, **Dicționarul geografic al Bucovinei**, București, 1908.
- GS** = „Grai și suflet”, I (1923-1924) – VII (1937).
- Hasdeu, B. P., **Originile păstoriei la români**, în **Scrieri istorice**, II, București, Ed. Albatros, 1973, p. 95-141.
- Hogaș, Calistrat, **Opere**. Ediție de Const. Ciopraga, București, ESPLA, 1956.
- ILR**, II = **Istoria limbii române**, vol. al II-lea, București, Ed. Academiei, 1969.
- Ioniță, **Metafore** = Vasile Ioniță, **Metafore ale graiurilor din Banat**, Timișoara, Ed. Facla, 1985.
- Iordache, **Ocupații**, II = Gheorghe Iordache, **Ocupații tradiționale pe teritoriul României**, II, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1986.
- Latiș, **Păstoritul** = Vasile Latiș, **Păstoritul în Munții Maramureșului**. Ediția II-a, Baia Mare, Ed. Proema, 2000.
- Laurian -Massim, **Glossariu** = A. T. Laurian și Ioan Massim, **Glossariu**, București, 1876.
- Manolache, **Ciobănaș** = Constantin Manolache, **Ciobănaș de la miori**. Culegere de folclor poetic de pe Valea Teleajenului, Ploiești, 1971.
- Márton = Márton Gyula și colab., **A magyar nyelvjárások román Kölcönszavai / Împrumuturile românești ale dialectelor maghiare**, București, Ed. Kriterion, 1977.
- MDGR, V** = **Marele dicționar geografic al României**, vol. V, București, 1902.
- Meteș, Ștefan, **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX**. Ediția a 2-a, București, Ed. Șt. Enc., 1977.
- Mihaly, **Diplome maramureșene din secolul XIV și XV**. Adunate și comentate de Ioan Mihaly de Apșa, Maramureș-Sighet, 1900.
- Mihăilă, **Dicționar** = G. Mihăilă, **Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X-inceputul sec. XVI)**, București, Ed. Enciclopedică Română, 1974.
- Moroșanu, **Vârsta** = George Moroșanu, **Vârsta neuitării**, București, Ed. Ion Creangă, 1973.
- Muntean, G., **Folclor din Suceava**, cules de George Muntean, Suceava, 1959.
- Mușlea = I. Mușlea, **Cercetări etnografice și de folclor**, vol. I-II. Ediție de Ion Talos,

București, Ed. Minerva, 1972.

Neagu = Gh. I. Neagu, **Colinde din Ialomița**, Roșiori de Vede, 1946.

Neagu, Gh. I., **Folclor din Câmpia Dunării**, în **FOM**, IV, EPL, 1969, p. 5-428.

Nijloveanu = Ion Nijloveanu, **Poezii populare de pe Argeș și Olt**, în **FOM**, IV, 431-825, București, EPL, 1969.

Nisioiu, Dragoș, **Eminescu și muntele**, Iași, Ed. Bucovina, 1999.

Oarcea = Vasile Oarcea, **Poezii populare din Țara Zărandului**, București, Ed. Minerva, 1972.

Oprișan = I. Oprișan, **Folclor din Moldova de Jos**, în **FM**, II, p. 1-444, București, EPL, 1969.

Papahagi, **Graiul** = Tache Papahagi, **Graiul și folclorul Maramureșului**, București, 1925.

Pascu, **DÉtMR** = Giorge Pascu, **Dictionnaire étymologique macédo-roumain**, I, II, Iași, 1926.

Pascu, **Sufixe** = Dr. G. Pascu, **Sufixele românești**, București, 1916.

Pauleti = **Cântări și strigături românești de cari cântă fetele și feciorii jucând**. Scrise de Nicolae Pauleti din Roșia în anul 1838. Ediție critică, cu un studiu introductiv de Ion Mușlea, București, 1962.

Pătruț, **Folclor** = I. Pătruț, **Folclor de la românii din Sârbia**, în **AAF**, VI, 1942, p. 329-384.

Pătruț, **Studii** = I. Pătruț, **Studii de limba română și slavistică**, Cluj, Ed. Dacia, 1974.

Petrovici, E., **Le latin oriental possédait-il des éléments slaves ?** în **RRL**, XI, 1966, 313-321.

Philippide, **OR**, II = Alexandru Philippide, **Originea românilor**, Iași, I, 1925; II, 1928.

Pitiș = Ion Mușlea, **George Pitiș folclorist și etnograf**, București, EPL, 1968.

Poghirc, C., **B. P. Hasdeu, lingvist și filolog**, București, Ed. Științifică, 1968.

Pompiliu = Miron Pompiliu, **Literatură și limbă populară**. Ediție și studiu introductiv de Vasile Netea, București, EPL, 1967.

Popescu, R. Sp., **Graiul** = Radu Sp. Popescu, **Graiul gorjenilor de sub munte**, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1980.

Popescu – Balkanski = Radu Sp. Popescu, Todor Balkanski, **Aromânii din Rodopii Bulgariei și graiul lor**, Craiova, Ed. Beladi, 1995.

Popescu-Sireteanu, I., **Memoria limbii române**, I, II, Iași, Ed. Bucovina, 1997, 1998.

Precup, = Dr. Emil Precup, **Păstoritul în munții Rodnei**, Cluj, 1926.

Pușcariu, **Studii istroromâne**, III, București, 1929.

Reteganul = Ioan Pop-Reteganul, **Povești ardelenesti**, București, Ed. Tineretului, 1957.

Russu, **Etnogeneza** = I. I. Russu, **Etnogeneza românilor. Fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romanică**, București, Ed. Șt. Enc., 1981.

Sadoveanu, 8 = Mihail Sadoveanu, **Opere**, vol. 8, București, ESPLA, 1957; vol. 10, București, ESPLA, 1957; vol. 16, București, ESPLA, 1959.

Scriban = August Scriban, **Dicționarul limbii românești**, Iași, 1939.

Snoava, IV = **Snoava populară românească**, vol. IV. Ediție critică de Sabina-Cornelia Stroescu, București, Ed. Minerva, 1989.

Stahl, H., **Contribuții**, I = Henri H. Stahl, **Contribuții la studiul satelor devălmașe românești**, vol. I, București, Ed. Academiei, 1958.

- Stănculescu = I. Stănculescu, **Folclor din Oltenia**, în seria FOM, III; p. 405-533, București, EPL, 1968.
- Stoian, **Păstoritul** = I. I. Stoian, **Păstoritul în Râmnicul Sărat**, în GS, VI, 1933-1934, p. 41-74.
- Teodorescu, G. Dem, **Poezii populare române**, București, 1885.
- Tiktin, I, II, III = H. Tiktin, **Rumänisch-deutsches Wörterbuch**, I, 1903; II, 1911; III, 1925, București.
- Timoc = Cristea Sandu-Timoc, **Cântece bătrânești și doine**, București, EPL, 1967.
- Tocilescu = Gr. G. Tocilescu, **Materialuri folcloristice**, vol. I. **Poezia poporană. Partea I**, București, 1900.
- Vlăduțiu, **Etnografia** = Ion Vlăduțiu, **Etnografia românească**, București, Ed. Științifică, 1973.
- Vrabie, **Balada** = Gheorghe Vrabie, **Balada populară română**, București, Ed. Academiei, 1966.
- Vraciu, A., **Studii de lingvistică generală**, Iași, Ed. Junimea, 1972.
- Vuia, II = Romulus Vuia, **Studii de etnografie și folclor**. Ediție de Mihai Pop și Ioan Șerb, vol. II, București, Ed. Minerva, 1980.

Résumé

L'étude ci-présent fait partie d'un travail très ample sur la *Terminologie pastorale* et s'occupe, du point de vue linguistique, d'un des termes les plus importants du vocabulaire des bergères: *stână*.

L'auteur commence par un exposé cronologique des explications étimologiques pour ce mot, à la fin duquel on conclut que parmi les différentes origines proposées par les chercheurs – autochtone, slave, latine, iranniene –, on ne retrouve aucune opinion soutenant l'origine roumaine.

Ensuite, il nous parle de la propagation du mot et de ses dérivés dans les dialectes roumains, de leur sens différent et des toponymes liés à ce terme.

Enfin, à titre d'hypothèse, s'avance une possible étimologie roumaine, argumentée du point de vue phonétique et comparatif, selon laquelle *stână* pourrait venir du mot *coastă* (pente, versant), plus précisément, du dérivé *costână* (le lieu préponderent pour installer la bergerie).

La conclusion est que, à ce qui concerne le problème de l'origine de ce terme, aucune solution ne peut passer pour définitive, mais la théorie de l'origine autochtone ou celle de l'origine roumaine paraissent les plus pertinentes.

Dans un dernier chapitre, l'auteur s'occupe des synonymes du mot *stână* dans la langue roumaine – *târlă, cășare, odaie, băcie, mandră, stăuină* – et de leur dérivés.